

(5) Jsou-li podle § 971 výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový nebo jeho duševní stav či řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření nařídit **ústavní výchovu**, přičemž upraví vyživovací povinnost rodičů. Soud však preferuje, tedy zváží předtím možnost svěření dítěte do péče fyzické osoby.¹⁹⁶

3.6 Ústavněprávní osobnost právnické osoby

Takzvanou „**právní osobnost**“ (dříve právní subjektivitu) má i **právnická osoba** a podle § 118 obč. zák. ji má kontinuálně od svého vzniku do svého zániku. Definice právnické osoby je založena na tom, že „*právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může přitom bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou*“. Občanský zákoník takto definuje obecnou právní povahu právnických osob jako východisko pro zvláštní zákonnou úpravu těchto osob.¹⁹⁷ Na zvláštní zákony odkazuje občanský zákoník zvláště tehdy, jestliže jde o právnické osoby „veřejného práva“, přičemž občanský zákoník bude užít (subsidiárně) tehdy, jestliže se to slučuje s právní povahou těchto osob.

3.6.1 Veřejnoprávní a konstitutivní povaha legalizace právnických osob

Zcela zásadního ústavněprávního a tudíž i veřejnoprávního významu nabývá nová úprava **legalizace** právnických osob. Je to navíc jeden z důkazů, že **soukromé právo nelze oddělit od veřejného práva**, a to zvláště tehdy, kdy pro uskutečňování svobodně zvolených činností v zákonem určených formách je z různých důvodů nezbytné autoritativní přivolení veřejné moci,¹⁹⁸ dále spravované registrace a informativní dostupnost, což je právě obsahem koncepce nového občanského zákoníku.

¹⁹⁶ Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu 3 let, může však být prodloužena, jestliže důvody trvají. Ke konkrétnímu výkladu základních pravidel pro nařízení ústavní výchovy viz In Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklinová, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 711 a násl.

¹⁹⁷ Přitom se akcentuje zásada organizovanosti jako charakteristická vlastnost právnických osob, jak zmiňováno In Bělohávek, A. a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 38, dole.

¹⁹⁸ Zde asi nejlepším příkladem je režim živnostenského zákona – viz jinde v této práci.

Do občanského zákoníku byla zařazena obecná úprava **veřejných rejstříků právnických osob**. Zákoník upravuje záležitosti všem takovým rejstříkům společně, a sice:

- *okruh povinně zapisovaných skutečností, jako jsou den vzniku právnické osoby, den jejího zrušení, a to s uvedením právního důvodu, den jejího zániku, adresu sídla, předmět činnosti, jméno a adresu bydliště nebo sídla každého člena statutárního orgánu spolu s uvedením způsobu, jakým tento orgán právnickou osobu zastupuje, a údajů o dni vzniku nebo zániku jejich funkce,*
- *nutnost aktualizace skutečností v případě jejich změny, tedy změní-li se zapsaná skutečnost, oznámí zapsaná osoba nebo ten, komu to ukládá zákon, změnu bez zbytečného odkladu tomu, kdo veřejný rejstřík vede, a ten tuto změnu do veřejného rejstříku bez zbytečného odkladu запиše,*
- *zásadu formální publicity garantující přístupnost rejstříků veřejnosti tak, že veřejné rejstříky právnických osob jsou přístupné každému, každý do nich může nahlížet, pořizovat si z nich výpisy, opisy nebo kopie,*
- *zásadu materiální publicity chránící důvěru v zapsané údaje, a sice založenou na tom, že byl-li údaj zapsaný ve veřejném rejstříku zveřejněn, nemůže se nikdo po uplynutí 15 dnů od zveřejnění dovolat, že o zveřejněném údaji nemohl vědět, a to ani v případě, že zveřejněný údaj neodpovídá zapsanému údaji.*

Jiný právní předpis pak podle § 120 odst. 2 obč. zák. stanoví, jaké jsou veřejné rejstříky právnických osob, které právnické osoby se do nich zapisují a jak se z nich vymazávají, popřípadě zda je součástí rejstříku sbírka listin. Je tedy zjevné, že způsob právní úpravy veřejných rejstříků právnických osob v pojetí nového občanského zákoníku má charakter **základů veřejnoprávní konstrukce** uvozující veřejnoprávní úpravu podle zvláštních zákonů, ať se týká soukromoprávních právnických osob, nebo právnických osob veřejnoprávního charakteru.

3.6.2 Ústavní fenomén veřejných rejstříků právnických a fyzických osob

Výčet údajů zapisovaných do rejstříku obsahuje ustanovení § 25 a § 29 zákona č. 304/2013 Sb., **o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob**. Tento systém upravuje novou, evropsky aktuální a moderní úpravu veřejnoprávní legalizace soukromoprávních subjektů v režimu **oznamovacím**.¹⁹⁹ Zcela **veřejnoprávní** a současně **konstitutivní povahu** mají ta ustanovení občanského

¹⁹⁹ Zejména způsob registrace soukromoprávních spolků podle dosavadní právní úpravy zákona o právu společovacím se takto vymyká z evropského standardu, viz k tomu taktéž V. Šimíček, In Wagnerová, Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 481 a násl.

zákoníku, která **upravují ustavení právnické osoby**. Právnickou osobu lze podle § 122 **ustavit** zakladatelským právním jednáním, zákonem, rozhodnutím orgánu veřejné moci, popřípadě jiným způsobem, který stanoví jiný právní předpis. Zakladatelské právní jednání určí alespoň název, sídlo právnické osoby, předmět činnosti, jaký má právnická osoba, statutární orgán a jak se vytváří, nestanoví-li to zákon přímo, a taktéž kdo jsou první členové statutárního orgánu. Pro zakladatelské právní jednání se vyžaduje **písemná forma**.

Právnickou osobu lze ustavit ve veřejném nebo soukromém zájmu, přičemž tato její povaha se posuzuje podle hlavní činnosti právnické osoby. Zákon také může stanovit, ke kterým účelům lze ustavit právnickou osobu jen při splnění zvláštních podmínek. Za **ústavněprávní normu** lze považovat zásady občanského zákoníku upravené v § 145, které **zakazují založit právnickou osobu**, jejímž účelem je porušení práva nebo dosažení nějakého cíle, zejména je-li jejím účelem:

- popření nebo omezení osobních, politických nebo jiných práv osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení,
- rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti a podpory násilí,
- řízení orgánu veřejné moci nebo výkonu veřejné správy bez zákonného zmocnění,

a dále se zakazuje založit právnickou osobu ozbrojenou nebo s ozbrojenými složkami, ledaže se jedná o právnickou osobu založenou zákonem, jíž zákon ozbrojení nebo vytvoření ozbrojené složky výslovně dovoluje nebo ukládá, nebo o právnickou osobu, která nakládá se zbraněmi v souvislosti se svým podnikáním podle jiného právního předpisu, anebo o právnickou osobu, jejíž členové užívají zbraně pro sportovní nebo kulturní účely či myslivosti nebo k plnění úkolů podle jiného právního předpisu.²⁰⁰ Právnická osoba **vzniká** dnem zápisu do veřejného rejstříku, a to pokud nebyla zřízena přímo ze zákona a vznikla tak nabytím jeho účinnosti. Jménem právnické osoby je podle § 132 odst. 1 její název, který ji musí odlišit od jiné osoby a obsahovat označení její právní formy. Název právnické osoby přitom nesmí být klamavý.

Název právnické osoby může obsahovat **jméno nebo příjmení** člověka, k němuž má právnická osoba zvláštní vztah a k němuž, žije-li tento člověk, dal souhlas. Po jeho úmrtí tento souhlas může dát manžel nebo následně zletilý potomek nebo poté předek. Co se týče názvu právnické osoby, rozšiřuje občanský zákoník ústavní hodnotu užití a ochrany práva na jméno uplatnitelné osobami

²⁰⁰ Občanský zákoník zde zjevně „opisuje“ některá negativní omezení, která pro vznik spolků a jiných sdružení určoval sdrůžovací zákon č. 83/1990 Sb., viz k tomu In Klíma, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1135, bod 4.

blízkými.²⁰¹ Při ustavení právnické osoby se určí její sídlo. Sídlo právnické osoby může být podle § 136 **i v bytě**, pokud to nenaruší klid a pořádek v domě.²⁰²

Název právnické osoby může obsahovat některý příznačný prvek názvu jiné právnické osoby, je-li pro to důvod v jejich vzájemném vztahu. Podle pokynu § 134 odst. 1 musí být veřejnost schopna oba názvy dostatečně rozlišit. Přitom prvek názvu jiné právnické osoby nelze v názvu použít bez jejího souhlasu. Občanský zákoník tedy připouští kombinaci názvů více právnických osob, což je „podmíněno jejich vzájemným vztahem, souhlasem a dodržením zásady rozlišovací způsobilosti názvu“.²⁰³

Právnická osoba, která byla **dotčena zpochybněním svého názvu** nebo která utrpěla újmu pro neoprávněný zásah do tohoto práva nebo které taková újma hrozí, zejména neoprávněným užitím názvu, se může domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu do tohoto práva upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. Stejná ochrana náleží právnické osobě proti tomu, kdo bez zákonného důvodu zasahuje **do její pověsti nebo soukromí**, ledaže se jedná o účely vědecké či umělecké nebo o tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství. Ani takový zásah nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy právnické osoby.

Soud může zrušit právnickou osobu na návrh toho, kdo na tom osvědčí právní zájem, nebo bez návrhu a nařídí její likvidaci, jestliže tato osoba:

- *vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek nebo*
- *jíž nadále nesplňuje předpoklady vyžadované pro vznik právnické osoby zákonem,*
- *nemá děle než dva roky statutární orgán schopný usnášet se nebo*
- *tak stanoví zákon.*

S likvidací se právnická osoba zrušuje dále podle § 171 (1) uplynutím doby, na kterou byla založena, (2) dosažením účelu, pro který byla založena, (3) dnem určeným zákonem nebo právním jednáním o zrušení právnické osoby, jinak dnem jeho účinnosti, nebo (4) dnem právní moci rozhodnutí orgánu veřejné moci, nestanoví-li se v rozhodnutí den pozdější.

²⁰¹ Občanský zákoník zde rozšiřuje ústavní pojetí ochrany jména zejména kultivací vztahu k člověku, který nejen byl „předkem“ descendentů, ale taktéž původním zakladatelem rodinné firmy, viz k tomu pojetí In Klíma, K. *Ústavní právo*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 294.

²⁰² Soud prohlásí právnickou osobu po jejím vzniku **za neplatnou** i bez návrhu, pokud zakladatelské právní jednání chybí nebo nemá náležitosti nezbytné pro vznik právnické osoby nebo právní jednání zakladatelů odporuje § 145 nebo právnickou osobu založilo méně osob, než je k tomu podle zákona třeba. Dnem, kdy je právnická osoba prohlášena za neplatnou, vstupuje do likvidace, přičemž prohlášení právnické osoby za neplatnou nemá vliv na práva a povinnosti, jichž nabyla.

²⁰³ Podle porovnávací reflexe literatury jde o zjednodušení a v zásadě rozšíření dosavadní úpravy obchodního zákoníku, která předpokládala koncernové spojení, viz k tomu In: Bělohávek, A. a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 43, poznámka k § 135 vpravo.

3.7 Koncepce soukromoprávních osob podle občanského zákoníku a vztah k Listině

3.7.1 Korporace podle občanského zákoníku v dosahu ústavního pojetí

Nový občanský zákoník **sjednocuje dosavadní úpravu právnických osob korporativního typu tvořených více osobami nebo jedním členem**. Tím také občanský zákoník určuje korporativním formám **ústavní rozměr**.

Podle § 210 korporaci vytváří jako právnickou osobu jak (1) společenství osob, tak i (2) jedna osoba, připouští-li to zákon.

3.7.2 Spolek „převzatý“ občanským zákoníkem

Nový občanský zákoník převzal právní úpravu spolkového práva. Spolky takto v § 214 a dalších vymezuje jako jeden z modelů právnických osob **korporativního typu**.²⁰⁴ Alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou takto založit spolek k naplňování tohoto zájmu. Spolek je samosprávný a dobrovolný, což znamená, že nikdo nesmí být nucen ke členství ve spolku. Podstatnou novinkou je však, že občanský zákoník opouští **dosavadní princip registrační**. Nový občanský zákoník stanoví jako způsob založení spolku **přijetí stanov smlouvou**, přičemž nemusí být, jako nyní, ustavován přípravný výbor. Stanovy musejí takto obsahovat **alespoň** (1) název a sídlo spolku, (2) účel spolku a (3) práva a povinnosti členů vůči spolku, popřípadě určení způsobu, jak budou práva a povinnosti vznikat, a (4) určení statutárního orgánu. Účast nejméně 3 osob na ustavující schůzi umožňuje schválit stanovy, což je druhý způsob založení spolku.²⁰⁵

Právní okamžik **vzniku spolku**, tedy nově jako moment nabytí právní osobnosti, je vázán podle § 226 odst. 1 na den zápisu do veřejného rejstříku. Název spolku musí obsahovat slovo „**spolek**“ nebo „**zapsaný spolek**“ nebo ve zkratce „**z. s.**“. Spolky mohou vytvořit k uplatňování společného zájmu svaz, přičemž svazová povaha tohoto se vyjádří v názvu nového spolku.²⁰⁶

²⁰⁴ Transfer spolkové činnosti do oblasti soukromého práva znamená, že jde o jednu ze zásadních změn provedených občanským zákoníkem.

²⁰⁵ K řízení o návrhu na zápis spolku je příslušný ten krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud spolku, kterého se zápis do spolkového rejstříku týká, srov. K tomu blíže Plíhal, T. Zápis spolku do spolkového rejstříku a jiné subjekty do něj zapisované. In *Bulletin advokacie*, č. 4, 2014, s. 39.

²⁰⁶ Do spolkového rejstříku se запиše název a sídlo spolku, předmět činnosti nebo podnikání nebo vymezení účelu spolku, den vzniku spolku, identifikační číslo (přidělí rejstříkový soud), název nejvyššího orgánu spolku, název statutárního orgánu spolku, počet členů statutárního orgánu, jméno a adresa nebo sídlo pobytu a identifikační číslo nebo datum narození osoby, která je

Legislativní formalizace spolkové činnosti

- a) Stanovy spolku mohou určit, že existuje **členství různého druhu**, a vymezit práva a povinnosti spojená s jednotlivými druhy členství.²⁰⁷ Přitom omezit práva nebo rozšířit povinnosti spojené s určitým druhem lze jen za podmínek určených předem ve stanovách, jinak se souhlasem většiny dotčených členů. To však neplatí, má-li spolek k omezení práv nebo rozšíření povinností spravedlivý důvod.
- b) Po vzniku spolku může členství v něm vzniknout přijetím člena nebo jiným způsobem určeným stanovami. O přijetí za člena rozhoduje orgán určený stanovami, jinak nejvyšší orgán spolku.
- c) Členství ve spolku zaniká vystoupením, vyloučením nebo dalšími způsoby uvedenými ve stanovách nebo v zákoně. Neurčí-li stanovy jinak, zanikne členství, pokud člen nezaplátí členský příspěvek ani v přiměřené lhůtě určené spolkem dodatečně ve výzvě k zaplacení, ačkoli byl na tento následek ve výzvě upozorněn. Neurčí-li stanovy něco jiného, může spolek vyloučit člena, který závažně porušil povinnost vyplývající z členství a v přiměřené lhůtě nápravu nezjednal ani po výzvě spolku. Neurčují-li stanovy jinak, rozhoduje o vyloučení člena statutární orgán.
- d) Stanovy mohou určit výši a splatnost členského příspěvku nebo určí, který orgán spolku určí výši a splatnost členského příspěvku a jakým způsobem.
- e) **Hlavní činností spolku** může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání nemůže podle § 217 odst. 1 být hlavní činností spolku. Podnikání jako **vedlejší** hospodářská činnost spolku se připouští, pokud její účel spočívá v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku. Zisk z činnosti spolku lze použít pouze pro spolkovou činnost.
- f) **Orgány spolku** jsou podle § 243 statutární orgán a nejvyšší orgán, případně kontrolní komise, rozhodčí komise a další orgány určené ve stanovách. Stanovy mohou orgány pojmenovat libovolně, nevzbudí-li klamný dojem o jejich povaze. Stanovy současně určí, je-li statutární orgán kolektivní (výbor) nebo individuální (předseda). Stanovy také určují, který orgán spolku je nejvyšší, a současně určují, že do jeho působnosti zpravidla náleží určit hlavní zaměření činnosti spolku, rozhodovat o změně stanov, schválit výsledek hospodaření spolku, hodnotit činnost dalších orgánů spolku i jejich členů a rozhodnout o zrušení spolku s likvidací nebo o jeho přeměně.
- g) Neurčují-li stanovy jinak, je nejvyšším orgánem spolku **členská schůze**. Občanský zákoník ještě vymezuje v § 263 úkoly **kontrolní** komise, která takto dohlíží, jsou-li záležitosti spolku řádně vedeny a vykonává-li spolek činnost v souladu se stanovami a právními předpisy. Zjistí-li kontrolní komise nedostatky, upozorní na ně statutární orgán, jakož i další orgány určené stanovami. Je-li podle § 265 zřízena **rozhodčí komise**, rozhoduje sporné záležitosti náležející do spolkové samosprávy v rozsahu určeném

členem statutárního orgánu, s uvedením způsobů, jak spolek jedná, den vzniku a zániku její funkce, a je-li členem statutárního orgánu právnická osoba, také její koordinační údaje i údaje osoby, která ji zastupuje.

²⁰⁷ Zřetelná rozpornost s ústavní normou konkretizující zásadu ústavní rovnoprávnosti je takto nejen evidentní. Soukromoprávní úprava se nemůže soukromoprávními důvody nadvyšovat nad důvody ústavněprávní, které takto zůstávají nadřazenými.

stanovami. Neurčí-li stanovy jinak, má rozhodčí komise tři členy, které volí a odvolává členská schůze nebo shromáždění členů spolku, přičemž členové spolku musejí být zletilí a bezúhonní a plně svéprávní lidé.

Komplementární studie:

Legislativní určení průběhu členské schůze

Ustanovení § 248–257 obč. zák. stanoví **podrobné pokyny** pro průběh členské schůze spolku, kteréžto jsou závazné tehdy, pokud stanovy neurčují něco jiného. Tyto zásady jsou tedy víceméně **modelově doporučující**. Lze je shrnout takto:

- 1) členskou schůzi svolává statutární orgán nejméně jednou do roka,
- 2) svolat lze členskou schůzi z podnětu jedné třetiny členů spolku nebo kontrolního orgánu spolku,
- 3) nesvolá-li zasedání členské schůze statutární orgán spolku do 30 dnů od doručení podnětu, může ten, kdo podnět podal, svolat zasedání členské schůze na náklady spolku sám.
- 4) zasedání členské schůze se svolá vhodným způsobem ve lhůtě určené stanovami, jinak nejméně 30 dnů před jeho konáním, přičemž z pozvánky musí být zřejmé místo, čas a pořad zasedání,
- 5) každý člen je oprávněn účastnit se zasedání členské schůze,
- 6) každý člen spolku je oprávněn požadovat a dostat na členské schůzi vysvětlení záležitostí spolku,
- 7) členská schůze je schopna se usnášet za účasti většiny členů spolku, což ověří ten, který zasedání zahájí,
- 8) usnesení členské schůze se přijímá většinou hlasů přítomných v době usnášení, přičemž každý člen má jeden hlas,
- 9) předseda vede zasedání tak, jak byl jeho pořad ohlášen, ledaže se členská schůze usnese na předčasném ukončení zasedání,
- 10) statutární orgán spolku zajistí vyhotovení zápisu ze zasedání do 30 dnů od jejího ukončení (s dalšími podrobnostmi podle § 254 odst. 2).

Každý člen spolku nebo ten, kdo na tom má právní zájem hodný právní ochrany, může navrhnout podle § 258 obč. zák. soudu, aby rozhodl o **neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku** pro jeho rozpor se zákonem nebo se stanovami, pokud se neplatnosti nelze dovolat u orgánů spolku. Zákon stanoví i **zásadu obměnitelnosti orgánů spolku**, když stanoví, že neurčí-li stanovy funkční období spolku, je toto **období pětileté**.²⁰⁸

²⁰⁸ Ustanovení § 245 stanoví 3 výjimečné případy, kdy se na usnesení hledí, jako by nebylo přijato, tedy (1) rozpor s dobrými mravy, (2) rozpor s kogentními předpisy (3) anebo že usnesení bylo přijato v záležitosti, o které tento orgán nemá působnost rozhodnout, tedy orgán vykročil ze svoji působnosti.

3.7.3 Fundace

Fundace je podle § 303 obč. zák. právnická osoba vytvořená majetkem vylčeným k určitému účelu, přičemž její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena. Fundace je ustavena zakladatelským právním jednáním nebo zákonem, v nichž musejí být určeny i její majetkové zajištění a účel. Vnitřní poměry fundace upravuje její statut.

Posoudíme-li zásadní konstitutivní význam tohoto zákonného ustanovení, lze dospět k názoru, že zákonná instituce fundace má *de facto* vůči Listině **organický význam**.²⁰⁹

3.7.4 Ústavněprávní charakter nadace a nadačního fondu

Nadace je zakládána (§ 306) k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu. Účel nadace může být veřejně prospěšný, spočívá-li v podpoře veřejného blaha, i dobročinný, spočívá-li v podpoře určitého okruhu osob určených jednotlivě či jinak.²¹⁰ Přitom **se zakazuje založit nadaci** za účelem podpory politických stran a hnutí nebo jiné účasti na jejich činnosti. Zakazuje se založit nadaci sloužící výdělečným cílům. Plní-li nadace výdělečný účel, soud ji i bez návrhu zruší a nařídí její likvidaci. Nadace může podnikat, pokud podnikání představuje pouhou vedlejší činnost a výtěžky podnikání slouží jen k podpoře jejího účelu. Nadace však podnikat nesmí, pokud to zakladatel v nadační listině vyloučil. Za stejných podmínek může nadace převzít vedení obchodní společnosti. Nadace nesmí být neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

Nadace se zakládá **nadační listinou**, kterou může být zakládací listina nebo pořízení pro případ smrti. Zakládací listinu nadace pořizuje jedna osoba nebo více osob. Název nadace musí obsahovat podle § 308 slovo „**nadace**“ a pravidelnou součástí názvu nadace je označení poukazující na její účel. Občanský zákoník vymezuje v § 310 dále obsahové náležitosti zakládací listiny. Nadace vzniká podle § 315 **dnem zápisu do veřejného rejstříku**, přitom návrh do rejstříku podává zakladatel.

²⁰⁹ Listina sama o sobě zakládá (přímo) vícero institucí korporativního charakteru – jako jsou například církve a náboženské společnosti, a to bez ohledu na to, že sdružovací právo je upraveno v zásadě jako garance práva svobodného projevení se v rámci politických svobod podle čl. 20 Listiny, viz k tomu blíže V. Šimíček In Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 476 a násl.

²¹⁰ Byla tedy zachována koncepce nadace jako soukromoprávní osoby nadačního typu, která má trvale sloužit užitečnému cíli.

3.7.5 Ústavněprávní charakter nadačního fondu

Nový občanský zákoník vymezuje oba typy soukromých fundací: nadací i nadační fondy, a to odděleně. **Nadační fond** se zakládá zakládací listinou nebo pořízením pro případ smrti. Název nadačního fondu musí obsahovat slovo „**nadační fond**“. Nadační fond vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. Nadační fond neslouží trvalému účelu a předměty v jeho majetku tudíž nemusí splňovat podmínku trvalého výnosu.

3.7.6 Občanskoprávní pojetí „ústavu“

Ústav je právnická osoba ustavená za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní nebo majetkové složky. Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému společensky dostupné za podmínek předem stanovených.²¹¹

Název ústavu musí obsahovat slovo „**zapsaný ústav**“ (ve zkratce „z. ú.“). Ústav se zakládá zakládací listinou nebo pořízením pro případ smrti. Ústav vzniká podle § 407 zápisem **do veřejného rejstříku**, přičemž konstitutivní účinek zápisu ústavu do veřejného rejstříku odpovídá dosavadní právní úpravě. Statutárním orgánem ústavu je jeho ředitel, přičemž statut může zvolit jiné označení, pokud tím nevzbudí podle § 408 odst. 1 dojem o jeho povaze.

3.7.7 Nová ústavněprávní pozice „podnikatele“

Podnikatelem je ten, kdo podle § 420 obč. zák. samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku. Za podnikatele se považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku a má k podnikání živnostenské oprávnění podle jiného zákona.²¹²

Obchodní firma je potom **jméno**, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku, přičemž podnikatel nesmí mít víc obchodních firem. Člověk se zapisuje do obchodního rejstříku zpravidla podle svého „jména“. Občanský zákoník nevysvětluje však, co se tím má na mysli s ohledem na tradiční kompozici individualizace fyzické osoby podle matriční legislativy a tedy i možné kombinace jmenné skladby člověka. Přikláníme se tak k takové interpretaci,

²¹¹ Legislativní zřízení „ústavů“ vedle „korporací“ představuje třetí ze základních typů právnických osob podle nového občanského zákoníku.

²¹² Zde občanský zákoník nepřímo navazuje na čl. 26 Listiny zakládající právo na podnikání, přičemž toto právo je legislativně konkretizováno v celém právním řádu České republiky. K tomu viz naši konsolidované pojetí In: Klíma, K. *Ústavní právo*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 368–369.

podle níž bude zapsáno: jméno a příjmení a název právnické osoby.²¹³ Kdo obchodní firmu nabude, má právo ji používat, pokud k tomu má souhlas svého předchůdce nebo jeho právního nástupce. Ochrana práv k obchodní firmě náleží tomu, kdo ji po právu použil poprvé.

3.8 Ústavněprávní aspekty zastupování a opatrovnictví

Podle § 436 obč. zák., kdo je oprávněn právně jednat jménem jiného, je jeho zástupcem. **Zcela závažnou ústavní podobu má pak konstatování, že ze zastoupení vznikají práva a povinnosti zastoupenému.** To značně ovlivňuje právní pozici a svobodu zastoupeného v širokém obsahu zejména základních práv a svobod. Zastoupit jiného však nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, ledaže při smluvním zastoupení o takovém rozporu zastoupený věděl nebo musel vědět.

Zástupce jedná osobně, přičemž dalšího zástupce může pověřit, je-li to se zastoupeným ujednáno nebo vyžaduje-li to nutná potřeba. Odpovídá však za řádný výběr této osoby. Zákonný zástupce nesmí odejmout zastoupenému věc zvláštní obliby, ledaže to odůvodňuje ohrožení jeho života nebo zdraví. Navíc, věc zvláštní obliby musí být zastoupenému ponechána při jeho umístění ve zdravotnickém zařízení, v zařízení sociálních služeb, zařízení sociálně-právní ochrany dětí apod.

3.8.1 Opatrovník

Soud **jmenuje opatrovníka** člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Soud jmenuje opatrovníka zejména tomu, koho ve svéprávnosti omezil, osobě nezávěstné nebo tomu, jehož zdravotní stav mu působí obtíže při správě jmění nebo hájení práv. Odůvodňují-li to okolnosti, může **soud opatrovníku uložit**, aby se v přiměřeném rozsahu **pojistil** pro případ, že při výkonu své funkce způsobí opatrovanci nebo jiné osobě škodu. K povinností opatrovníka náleží udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení, projevovat o opatrovance potřebný zájem, jakož i dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy. Opatrovník dbá, aby způsob opatrovancova života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a aby odpovídal i zvláštním opatrovancovým představám a přáním.

²¹³ Srov. k tomu In Bělohávek, A. a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 134.

Soud může podle § 469 i jmenovat opatrovníka **na návrh osoby se zdravotními obtížemi**, jestliže člověku působí obtíže zdravotní stav při správě majetku. Při výběru opatrovníka postupuje soud podle § 471 podle preferencí opatrovance a kritéria blízkosti, a to v pořadí výběru: osoba navržená opatrovancem, příbuzný, jiná osoba, jež osvědčí dlouhodobý, vážný zájem a schopnost projevovat jej do budoucna.

Občanský zákoník upravuje taktéž instituci **veřejného opatrovníka**, jímž je obec, kde má opatrovanec bydliště, anebo právnická osoba zřízená touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu. Zákonný zástupce ani opatrovník nemohou požadovat od opatrovance odměnu za svoje zastoupení, ledaže by měl povinnost spravovat jeho jmění.

Soud jmenuje opatrovníka **taktéž právnické osobě**, která to potřebuje, aby mohly být spravovány její záležitosti nebo aby mohla být hájena její práva. Bude to taková osoba, která splňuje podmínky pro výkon členství ve statutárním orgánu.

3.8.2 Prokura

Za zvláštní typ zmocnění a udělení plné moci považuje občanský zákoník v § 450 **prokuru**. Udělením prokury zmocňuje podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku prokuristu k právním jednáním, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, a to i k těm, ke kterým se jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Zcizit nebo zatížit nemovitou věc je však prokurista oprávněn, je-li to výslovně uvedeno. Zakazuje se udělit prokuru právnické osobě.

3.9 Soukromoprávní realizace dědictví jako naplnění čl. 11 Listiny

3.9.1 Lakoničnost ústavní úpravy dědictví

Článek 11 odst. 1 Listiny ve třetí větě říká pouze, že „...Dědění **se zaručuje**“.²¹⁴ Lze proto dovodit, že vzhledem k zásadní povaze dědického práva, která spočívá v rozmanité dispozici majetkem, mají příslušná ustanovení občanského zákoníku **ústavní povahu** a tvoří tedy i ve vztahu k ní **určité organikum**.²¹⁵ Občanský

²¹⁴ Samotný Ústavní soud České republiky se dědickým právem zabýval spíše „okrajově“, jak konstatuje K. Šimáčková, a to spíše v souvislosti s řešením restitučních otázek, viz k tomu In Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 305.

²¹⁵ Je paradoxním faktem, že na tak závažný právní vztah, jakým je dědictví, se Listina omezuje pouze legislativním odkazem v čl. 11 odst. 5, který kogentně vymezuje „pouze“ ústavní záruku

zákoník především definuje v § 1475 **dědické právo** jako právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní. Pozůstalost přitom tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. **Komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím.**

Dědí se na základě (1) dědické smlouvy, (2) ze závěti nebo (3) ze zákona, přičemž tyto důvody mohou působit vedle sebe.

Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Z dědického práva je **vyločen**, kdo se dopustí činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.²¹⁶ Dědického práva se lze **předem zříci smlouvou** se zůstavitelem, a není-li ujednáno jinak, působí zřeknutí i proti potomkům. Zřekne-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se osoba dědicem. Smlouva musí mít formu veřejné listiny.

Dědic má taktéž podle § 1485 právo po smrti zůstavitele **dědictví odmítnout**, přičemž odmítnutí dědictví vyžaduje výslovné prohlášení vůči soudu, a to do jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice vyznamenal. Odmítá-li dědictví nepominutelný dědic, může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu. Dědic, který dědictví neodmítl, se jej může v řízení před soudem **vzdát ve prospěch druhého dědice.**²¹⁷

3.9.2 Pořízení pro případ smrti jako svobodný projev (ústavního významu) dispozice s majetkem

Občanský zákoník upravuje v § 1491 takzvané **pořízení pro případ smrti**, jimiž jsou **závěť, dědická smlouva** nebo **dovětek**. Těmito právními nástroji přitom

dědictví. Náš komentář k tomu výslovně konstatuje: „...Listina poněkud nad rámec základních práv výslovně zaručuje možnost dědění. Takovéto ustanovení není v ústavních systémech evropských států ani v mezinárodních lidskoprávních úmluvách standardní. Jedná se zde o reakci na socialistické koncepty, které navrhovaly dědění majetku nepřipustit nebo omezit a označovaly je jako nemravný způsob nabytí majetku bez vlastního přičinění.“ Viz k tomu In *Ústava a Listina základních práv a svobod*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 1047, bod 8.

²¹⁶ Potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při dědické zákonné posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele.

²¹⁷ Občanský zákoník ale odlišuje od dědice takzvaného **odkazovníka**. Odkazem se tak podle § 1477 odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu nebo na zřízení určitého práva. Ke zřízení odkazu viz interpretaci In Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 14.

nelze zkrátit povinný díl nepominutelného dědice, který se práva na povinný díl nezřekl a nedošlo ani k vydědění.

Závěť je podle § 1494 odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz. Závěť vyžaduje podle § 1532 písemnou formu, „ledaže byla pořízena s úlevami“. Kdo chce pořizovat v písemné formě **beze svědků**, napíše celou závěť vlastní rukou a vlastní rukou ji podepíše. Pokud ji sám nenapsal vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před **dvěma svědky** současně přítomnými výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. A je-li zůstavitel nevidomý, projeví poslední vůli **před třemi** současně přítomnými svědky v listině, která musí být nahlas přečtena svědkem, přičemž zůstavitel před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.²¹⁸ A je-li zůstavitel osobou se smyslovým postižením a nemůže-li číst nebo psát, projeví poslední vůli před současně třemi přítomnými svědky v listině, jejíž obsah musí být tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, který si zůstavitel zvolí. Zůstavitel zvoleným způsobem dorozumívání před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

Kdo podle § 1550 působil při pořízení závěti nebo jiném právním jednání, pro které tento zákon vyžaduje náležitosti jako pro závěť, jako pisatel, svědek, předčítatel, tlumočník, schovatel nebo úřední osoba, zachová o obsahu zůstavitelovy vůle **mlčenlivost**. Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele, takže například slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.

Občanský zákoník upravuje taktéž takzvané **úlevy pro pořizování závěti**. Tak zejména, kdo je podle § 1542 pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, má právo pořádat závěť ústně před třemi současně přítomnými svědky. Totéž právo má i ten, kdo se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události, a nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořádl v jiné formě. Závěť může v určitých situacích zaznamenat i starosta obce (§ 1543), velitel námořního plavidla nebo kapitán letadla (§ 1544), velitel vojenské jednotky České republiky nebo důstojník při účasti vojáka v ozbrojeném konfliktu nebo vojenských operacích (§ 1545).

Zůstavitel může podle § 1553 závětí povolat **vykonavatele závěti** a případně určit, jaké má povinnosti a zda i jak bude odměňován. Vykonavatel závěti přitom dbá o řádné splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře. Náleží mu všechna práva potřebná ke splnění jeho úkolu, včetně práva před soudem hájit platnost závěti, namítat nezpůsobilost dědice nebo odkazovníka a vůbec dbát zůstavitelových pokynů.²¹⁹

²¹⁸ **Svědkem** nemůže být osoba nesvéprávná nebo osoba, která není znalá jazyka nebo způsobu dorozumívání, v němž se projev vůle činí. Dědic nebo odkazovník není způsobilý svědčit o tom, co se mu zůstavuje. Stejně není způsobilá být svědkem osoba dědici nebo odkazovníkovi blízká, ani zaměstnanec dědice nebo odkazovníka.

²¹⁹ Zůstavitel ale může také povolat podle § 1556 **správce pozůstalosti** nebo některé její části. Byl-li ale povolán vykonavatel závěti, řídí se správcem pozůstalosti podle § 1558 jeho pokyny. Zůstavitel

Dovětkem může zůstavitel nařídit odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz, přičemž, co je stanoveno v závěti, platí obdobně o dovětku.

Nesvéprávný přitom není podle § 1525 způsobilý pořizovat. Kdo ale dovršil patnácti let věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti, může pořizovat bez souhlasu zákonného zástupce **formou veřejné listiny**. Kdo byl ve **svéprávnosti omezen** tak, že není způsobilý pořizovat, může přesto pořídít v jakékoli formě, pokud se uzdravil do té míry, že je schopen projevit vlastní vůli. Navíc, kdo byl ve svéprávnosti omezen (§ 1528), v rámci omezení může pořizovat jen formou veřejné listiny. Kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo pro chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu může v rozsahu omezení pořizovat v jakékoli předepsané formě, nejvýše však **o polovině** pozůstalosti.

Dědici případně podle § 1499 celá pozůstalost, je-li povolán jako dědic jediný, přičemž je-li povolán dědici zůstaven jen jeden podíl, případně zbylá část pozůstalosti zákonným dědicům. A je-li povoláno několik dědiců a podíly nejsou určeny, mají právo na pozůstalost rovným dílem. Zůstavitel může pro případ, že dědictví nenabude osoba, kterou povolal za dědice, povolat této osobě **náhradníka**. Zůstavitel může dále podle § 1512 nařídit, že dědictví má přejít po smrti dědice nebo v určitých jiných případech na **svěřenského nástupce** jako následného dědice.

Dalším pořízením pro případ smrti je **dědická smlouva** (§ 1582). Dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá. Tento akt si vyžaduje formu veřejné listiny. Dědickou smlouvu může uzavřít zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný, a pokud je ve svéprávnosti omezen, může dědickou smlouvu uzavřít a závazek z ní změnit se souhlasem opatrovníka. Dědickou smlouvu přitom nelze pořídít o celé pozůstalosti. Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídít podle své zvlášť projevené vůle, ale chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závětí. Dědická smlouva nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti.

Zvláštní dědickou smlouvu mohou také podle § 1592 uzavřít **manželé** a pro případ vzniku manželství i **snoubenci**, přičemž smlouva se stane účinnou až vznikem manželství. Rozvodem manželství se neruší práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže dědická smlouva určí něco jiného. Ale po rozvodu

může podle § 1537 projevit vůli ve veřejné listině. Smysl institutu sleduje zabezpečení pozůstalosti po dobu řízení o pozůstalosti, jak se konstatuje In Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 166.

manželství se každá strana může domáhat, aby dědickou smlouvu zrušil soud, ale soud návrhu nevyhoví, směřuje-li proti tomu, kdo nezapříčinil rozvrat manželství a s rozvodem nesouhlasil.

Zůstavitel může zřídit podle § 1594 i takzvaný **odkaz**. odkaz zůstavitel zřídí tak, že v pořízení pro případ smrti nařídí určité osobě, aby odkazovníku **vydala předmět odkazu**. odkazovníkem může být jen osoba způsobilá dědit. Pokud je darování závislé na podmínce, že obdarovaný přežije dárce, považuje se za odkaz, pokud se dárce nevzdal práva dar odvolat. Předmětem odkazu mohou být věci určitého druhu, peníze, pohledávka. odkazovník nabývá právo na odkaz pro sebe a pro své nástupce smrtí zůstavitele.

Kde nedojde k posloupnosti podle závěti nebo dědické smlouvy (viz výše), nastane podle § 1633 **zákonná dědická posloupnost** k pozůstalosti nebo k její části. Nedědí-li žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti (takzvaná odúmrt'), připadá dědictví státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic. Stát však nemá právo odmítnout dědictví. Právní režim zákonné dědické posloupnosti k pozůstalosti je určen v takzvaných **třídách** a občanský zákoník jich upravuje nově šest (srov. § 1635–1640).

3.9.3 Ústavněprávní dopad vydědění

V pravidlech dědění je však třeba počítat se započtením na povinný podíl a na dědický podíl. Takže, **nepominutelnému dědici** náleží podle § 1642 obč. zák. z pozůstalosti povinný díl.

Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele, a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci. Je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Je-li nepominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu. Nepominutelný dědic nemá však podle § 1654 právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžní částku, která se rovná hodnotě jeho povinného podílu. Na povinný podíl se započte vše, co nepominutelný dědic skutečně nabyl, a zejména to, co od zůstavitele bezplatně obdržel v posledních třech letech před jeho smrtí. Na povinný podíl potomka se započte to, co mu zůstavitel dal za svého života na úlevu v nákladech spojených se založením společné domácnosti, se založením manželského či obdobného soužití nebo s nástupem povolání či se započtením podnikání.

Ze zákonných důvodů lze nepominutelného dědice **vyděděním** jeho práva na povinný podíl vyloučit, anebo jej v jeho právu zkrátit. Z ústavněprávního hlediska lze dědictví chápat jako „očekávaný majetek“, čili – jestliže je ústavní garance dědění, má člověk nepochybně i právo dědit. A lze jej takto chápat jako právo garantované ústavou (tedy čl. 11 Listiny).²²⁰

²²⁰ Z ústavněprávního hlediska je vydědění možné považovat za zbavení nároku vyděděné osoby na majetek zákonem garantovaný. Je v této souvislosti úvahou, zda se tedy nejedná o příklad patřící

Vydědit tak lze nepominutelného dědice, který zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi, o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl, byl odsouzen za trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo vede trvale nezřízený život. Může také vydědit takového nepominutelného dědice podle § 1647, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Prohlášení o vydědění lze učinit nebo je změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť.

3.9.4 Civilistika ústavněprávně sociálního významu

Občanský zákoník se i řadou ustanovení nepřímo přimyká k ústavněprávní úpravě sociálních práv, respektive práv majetkově zabezpečujících (životně existenčních), upravených v hlavě IV. Listiny.²²¹ Občanský zákoník totiž **autorsky koncipuje** i určitá práva některých osob **na zaopatření sociálního charakteru**.

Tak podle § 1665 ten, kdo by jinak byl nepominutelným dědicem, ale nemá právo na povinný podíl, má **právo na nutnou výživu**, pokud se mu jí nedostává a pokud není schopen se sám živit. Pozůstalý manžel pak má **právo na slušnou výživu** z pozůstalosti po dobu šesti týdnů po smrti manžela. A jestliže byl pozůstalému manželu zákonný dědický podíl odepřen nebo zkrácen, má pozůstalý manžel **právo na nutné zaopatření** až do uzavření nového manželství, pokud se takového zaopatření jinak nedostává a pokud není schopen sám se živit. A dále pak, pozůstalý manžel nabývá **vlastnické právo k movitým věcem**, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem (avšak pokud se zůstavitelem sdílel rodinnou domácnost).²²²

Nabytí dědictví potvrzuje podle § 1670 soud, přičemž soud potvrdí nabytí dědictví osobě, jejíž dědické právo bylo prokázáno, a podle § 1690 také tomu, kdo dědictví neodmítl a má podle průběhu řízení nejlepší dědické právo, když je zabezpečeno, že vůle zůstavitele bude náležitě splněna. Dědicové si mohou před soudem podle § 1693 v řízení o dědictví dohodnout, jaká bude výše jejich dědických podílů, přičemž soud dohodu schválí, neodporuje-li zájmu osoby pod zvláštní ochranou. A dědi-li se na základě pořízení pro případ smrti, mohou si dědici dohodnout jinou výši dědických podílů, než jakou jim zůstavitel vyměřil,

potenciálně do koncepce tzv. legitimního očekávání majetku ve smyslu výkladu Evropského soudu pro lidská práva, viz k tomu blíže komentář K. Šimáčkové, In Wagnerová, E. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 303.

²²¹ Jedná se zejména o vztah ke čl. 26 odst. 3 Listiny, srov. k tomu výklad In *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň, Aleš Čeněk, 2011, s. 1188 a násl.

²²² Osobám, které požívaly až do smrti zůstavitele bezplatné zaopatření v jeho domácnosti, přísluší stejné zaopatření ještě tři týdny po smrti zůstavitele. Konkrétní výklad tzv. práva na nutnou výživu je obsažen In Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 406 a násl.

pokud to zůstavitel výslovně připustil. Nepořídil-li zůstavitel pro případ smrti, mohou se dědici před soudem dohodnout o rozdělení pozůstalosti jakkoli.

Jestliže uplatňuje právo na dědictví více osob a odporují-li si, odkáže soud toho z dědiců, jehož právní důvod je slabší, aby své právo uplatnil žalobou. Zůstavitel nemůže dědici odejmout právo na výhradu soupisu pozůstalosti. Soud učiní podle § 1682 takzvanou **závěru pozůstalosti** jako opatření zajišťující pozůstalost, jestliže některý z dědiců není svéprávný nebo některý z dědiců je neznámého pobytu nebo je obava, že je pozůstalost prodloužena, nebo věřitel navrhl odloučení pozůstalosti nebo je-li jiný důležitý důvod pro zvláštní opatření.

Dluhy zůstavitele přecházejí podle § 1701 na dědice, ledaže zákon stanoví jinak. Dědic je také zavázán k úhradě nákladů zůstavitelova pohřbení a opatření zůstavitelova hrobového místa. Dědictví lze taktéž podle § 1714 **zcizit po smrti zůstavitele**, přičemž je-li smlouva uzavřena dříve, nepřihlíží se k ní. Zcizením dědictví vstupuje nabyvatel do práv a povinností náležejících k pozůstalosti. Dědictví se zcizuje takzvanou odvážnou smlouvou, pokud při zcizení dědictví nebyl za základ smlouvy vzat seznam práv a povinností. Smlouva vyžaduje formu veřejné listiny.

3.10 Realizace pojetí vlastnického práva občanským zákoníkem

Neurčitost vymezení vlastnictví v Listině a konkrétní koncepce občanského zákoníku

Při neurčitosti čl. 11 Listiny z hlediska obsahu vlastnického práva je možné hlavní instituty vlastnického práva, které upravuje občanský zákoník, považovat za nepřímou konkretizaci Listiny a do určité míry opět i zde za určité **organikum**. Vlastnictví je totiž vnímáno jako zásadní ústavněprávní instituce.²²³

3.10.1 Věci a práva

Jistou **ústavněprávní encyklopedií pojmů vlastnického práva** jsou definice občanského zákoníku, které se týkají vymezení pojmů **typů vlastnictví**.

- a) **Věci** v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí. **Plodem** je podle § 491 to, co věc poskytuje ze své přirozené povahy, jak je dáno jejím obvyklým

²²³ Zcela nesporným historickým základem ústavní úpravy je takto francouzská Deklarace práv člověka a občana, nyní po zásadním rozhodnutí francouzské Ústavní rady z roku 1971 platná a závazná část tzv. „balíku“ ústavnosti (ve francouzském znění jako „Bloc de la constitutionnalité“).